

VERSLAG

VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1975

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1975

Leden van de Volkskundecommissie:

Mw. Prof. Dr. A. M. E. Draak, voorzitter; Prof. Dr. A. J. Bernet Kempers, Prof. Dr. H. L. Cox, Prof. Dr. M. W. Heslinga, Dr. J. H. Jager Gerlings, Dr. P. J. Meertens, Prof. Dr. L. Onvlee, Dr. J. M. G. van der Poel, Prof. Mr. J. Th. de Schmidt, mw. Marie M. Veldhuyzen, U. E. E. Vroom, mw. Prof. Dr. H. Wagenaar-Nolthenius, leden; J. J. Voskuil, secretaris.

Medewerkers aan het Volkskundebureau:

J. J. Voskuil, J. A. Baarspul, A. J. Dekker, R. E. Künzel, mw. J. Jobse-van Putten, mw. G. W. M. Rave, mw. M. L. C. van Zuijlen, mw. J. J. Schell.

Medewerkers aan het Volksliedarchief:

A. Doornbosch, F. H. Matter, mw. H. M. Welter, H. B. A. Rave, R. Evertse (tot 1 oktober), mw. M. van Winkoop-Deurvorst, C. A. Höweler (sinds 1 december).

Medewerkers in algemene dienst:

Mw. C. Batelaan, boekhouding en administratie; mw. L. van Immerzeel, bibliotheek; H. J. Beekveldt, correspondentencontact en -administratie; J. P. Wiegmans, tekenaar.

Publikaties:

Volkskundig Bulletin, uitgave van de Volkskunde-commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Redactie: J. J. Voskuil en A. Doornbosch.

Bijdragen en Mededelingen der Volkskundecommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Amsterdam (N.V. Noord-Hollandse Uitgevers Maatschappij).

Volkskunde-atlas voor Nederland en Vlaams-België, onder redactie van P. J. Meertens, K. C. Peeters, J. Theuwissen en J. J. Voskuil. Antwerpen-Utrecht (Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij).

Volkskundecommissie

VERSLAG OVER 1975

Commissie

De commissie, die in haar samenstelling ongewijzigd bleef, vergaderde op 20 januari.

Vragenlijsten

In december verzond het bureau der commissie vragenlijst no. 44, met vragen over het knikkeren.

Op 31 december 1975 waren in totaal 47.864 lijsten op het bureau aanwezig, als volgt verdeeld: de aantallen van de lijsten 1 tot en met 23 bleven ongewijzigd; van de andere lijsten zijn de aantallen nu: lijst 24: 1321 exx. (+1); lijst 25 tot en met 32 ongewijzigd; lijst 33: 891 exx. (+1); lijst 34 en 35 ongewijzigd; lijst 36: 795 exx. (+1), lijst 37: 824 exx. (+1); lijst 38: 712 exx. (+4), lijst 39: 834 exx. (+3), lijst 40: 690 exx. (+6); lijst 41: 1036 exx. (+11); lijst 42: 503 exx. (+32); lijst W & Z 3: 159 exx. (+9); lijst 43: 510 exx. (+510). In de loop van het jaar werden 579 vragenlijsten ontvangen.

Volkskunde-atlas

Op 16 december overleed K. C. Peeters. Hoewel hij zich na het verschijnen van de eerste en tweede aflevering van de volkskunde-atlas in twee artikelen in het tijdschrift „Volkskunde” (jg. 61 (1960), 108-118 en jg. 67 (1966), 79-90) kritisch opstelde, in het bijzonder ten aanzien van de gevolgde methode van materiaalverzamelen, vond de Vlaamse Afdeling van de Belgische Commissie voor Volkskunde hem in 1964 toch bereid om in de redactie van de atlas zitting te nemen. Hij bleef die functie vervullen tot zijn dood, die een eind maakte aan een aantal van zijn plannen, onder meer voor een aflevering gewijd aan de trouwring, een onderwerp waarover hij nog wel een grootscheepse internationale enquête organiseerde, maar dat hij door zijn ziekte niet verder kon uitwerken.

„Volkskunde” en Volkskundig Bulletin

Van het tijdschrift Volkskunde verscheen aflevering 4 van jaargang 76 (1975). In haar vergadering van 20 januari besloot de Volkskundecommissie om haar beide redacteuren in de redactie van Volkskunde, op hun verzoek, te ontslaan van hun verantwoordelijkheid en verzocht zij de nederlandse leden van de Redactieraad zich terug te trekken. Aanleiding hiertoe was een brief van genoemde redacteuren, de heer Meertens en de secretaris, waarin deze voorstelden de band met het tijdschrift te verbreken. Als reden voerden zij aan dat er de afgelopen jaren diepgaande verschillen van inzicht over de aard en de strekking van het tijdschrift waren ontstaan, en als gevolg daarvan ook over het redactiebeleid. Pogingen om tussen de twee standpunten, dat van de nederlandse en dat van de vlaamse redac-

teuren, een compromis te vinden, waren al enkele malen mislukt. Het besluit van de commissie werd in een brief op 21 januari ter kennis gebracht van de vlaamse leden van de redactie en de Redactieraad, terwijl de nederlandse abonnees in een circulaire van de verandering op de hoogte werden gesteld.

In dezelfde vergadering droeg de Vokskundecommissie haar secretaris op te onderzoeken of er na het wegvallen van Volkskunde als publicatiemogelijkheid een alternatief was. Dit leidde tot de oprichting van het Volkskundig Bulletin, waarvan het eerste nummer in oktober werd rondgezonden, onder redactie van A. Doornbosch en de secretaris als hoofd van respectievelijk het Volksliedarchief en het Volkskundebureau. Het tweede nummer, met de op het symposium gehouden inleidingen, verscheen in december.

Nederlandse Volkskundige Bibliografie

In de reeks Nederlandse Volkskundige Bibliografie verscheen deel XIX (gedateerd op 1974) van P. Janssens voor de Tijdschriften van de geestelijkheid in Vlaanderen (1850-1960) (op titelblad: 1950-1960), en een Persoons- en Plaatsnamenindex op delen XI-XX.

Vergaderingen en congressen; commissies

Op 19 april belegde de commissie een symposium waarop de verhouding tussen de geschiedwetenschap, de antropologie en de volkskunde ter discussie werd gesteld. Als inleiders tot de discussie traden op de heren A. Demyttenaere, J. Verrips en de secretaris. De inleidingen werden afgedrukt in het tweede nummer van het Volkskundig Bulletin.

Op uitnodiging van de Joegoslavische omroep hield de heer Doornbosch een inleiding over de samenwerking tussen de Nederlandse omroep en het Volksliedarchief op een aan deze problemen gewijde conferentie in Ohrid (Joegoslavië) van 5 tot 9 mei.

De conferentie van de Kommission für Volksdichtung van de SIEF, ter voorbereiding van de internationale index van balladentypen, werd dit jaar georganiseerd door het Volksliedarchief en gehouden in het congrescentrum Queekhoven in Breukelen van 10 tot 12 juli.

De heer Doornbosch bezocht de conferentie van de International Folk Music Council te Regensburg van 12 tot 21 augustus. Gespreksthema's waren: improvisatie; de historische ontwikkeling van volksmuziekinstrumenten; en nieuwe methoden van onderzoek.

De heer Matter nam deel aan het congres van de Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie, dat van 21 tot 26 augustus in Groningen werd gehouden.

Op de op 25 oktober in Delft georganiseerde Volkskundedag van het Nederlands Volkskundig Genootschap hield de heer Doornbosch een inleiding over het balladenonderzoek.

De secretaris hield op 20 december een inleiding bij de door het Nederlands Openluchtmuseum in samenwerking met het Volkskundebureau opgenomen film „De roggebouw in Roswinkel”, op de jaarvergadering van de vereniging „Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum”.

Medewerkers vragenlijsten

Er werden medewerkersbijeenkomsten belegd in Schagen (8 maart), Nijmegen (31 mei) en Zwolle (19 oktober).

Veldwerkers

Voor het roggeboudonderzoek werden 65 verslagen ingezonden door A. C. Spil te Deventer.

Volkskundebureau

In los dienstverband werkten dit jaar mee de dames A. H. C. Matter-Hagendijk en E. Neuteboom-Visser en de heer R. Seepers.

De werkzaamheden in de bibliotheek, het knipselarchief en de trefwoorden-catalogus vonden normaal voortgang. De opbouw van een archief van schriftelijke copieën van geluidsbanden die zich op het Dialectenbureau bevinden werd voltooid voorzover het de inhoudsopgave betreft. De opname van de volledige teksten is afhankelijk van de voortgang van werkzaamheden aan het afschrijven van de banden op het Dialectenbureau.

In het kader van het volksverhalenonderzoek werden het systematisch register en het persoons- en plaatsnamenregister op de eerste honderd verslagen van de door E. Heupers verzamelde verhalen voltooid.

Aan het geluidsbandenarchief werden twee uitvoerige interviews toegevoegd, één uit Soest, ten behoeve van het volksverhalenonderzoek en voor het onderzoek naar de huwelijksgebruiken, en één uit Roswinkel over de technieken en gereedschappen en de arbeidsverdeling bij de roggebouw in het begin van deze eeuw.

In de loop van het jaar werden 122 verzoeken om inlichtingen ontvangen, waarvan 11 uit het buitenland. Het bureau ontving 40 bezoekers, van wie een aantal meer dan één keer.

Er werd een proefkaart getekend van het bij het zaaien gebruikte gereedschap en de wijze waarop het werd gedragen in het begin van deze eeuw, op grond van de antwoorden op lijst 39, vr. 3a-c.

Ten behoeve van de inleiding bij de film „De roggebouw in Roswinkel” werd literatuuronderzoek gedaan naar gereedschappen en technieken bij het ploegen, zaaien en eggen in het begin van deze eeuw in Nederland, en naar de geschiedenis van Roswinkel. De gegevens over het zaaigereedschap op lijst 39, vr. 3a-b en over de eg en het eggen op lijst W & Z 3 werden op lijsten gebracht, resp. globaal geïnventariseerd, en er werden vlakkenkaarten ontworpen van de verspreiding van zaaimand en zaaivat tegenover zaaidoek; van het over de schouder(s) dragen van de zaaimand en het zaaivat tegenover het aan de arm dragen; van de over de schouder gedragen zaaimand tegenover het over de schouders gedragen zaaivat; van de zwaaiboom tegenover de krukzeis; van het graanmaaien met de zeis tegenover het graanmaaien met sikkels en zicht; van kerfvlegel, knopvlegel, kapvlegel, beugelvlegel en dorsstok; en van de houten kapvlegel. Tenslotte werd een tiental boeren in Roswinkel nog een uitgebreid interview over deze zaken afgenomen, dat hierboven reeds is vermeld.

De bewerking van de op vragenlijst 38 binnengekomen gegevens over oliën en vetten voor de Europese Atlas werd op dezelfde wijze voortgezet.

De eerste fase van het roggeboudonderzoek, waarin van ongeveer 300 bakkers,

gelijkmatic verspreid over het gehele land, gegevens moesten worden verkregen over het broodbakken in het eerste kwart van deze eeuw, werd afgerond met 65 interviews.

Volksliedarchief

De heer R. Evertse, die sinds 1 september 1973 als administratief ambtenaar aan het Volksliedarchief was verbonden, nam ontslag per 1 oktober. De heer C. A. Höweler, die tot 1 december in los dienstverband aan de werkzaamheden deelnam, werd met ingang van die datum aangesteld als administratief ambtenaar. In los dienstverband werkte de heer E. A. Rekers. Het dienstverband van de heer F. H. Matter werd met ingang van 1 september, op zijn verzoek, gewijzigd van een hele dagtaak in 4/5 dagtaak.

De werkzaamheden aan de bibliografie van het Nederlands Kerklied, de trefwoordencatalogus en de internationale balladentypencatalogus vonden normaal voortgang.

Het Volksliedarchief was behulpzaam bij de voorbereiding van een door het Ethnomusicologisch Centrum „Jaap Kunst” te maken filmdocumentaire over de Terschellinger dansgroepen. De bezoeken op Terschelling leidden tot het begin van een onderzoek naar de achtergronden van de activiteiten van de huidige Terschellinger zang- en dansgroepen.

Het Archief gaf adviezen aan de Volksmuziekcommissie van de N.O.S. in verband met de contacten tussen het groeiend aantal Nederlandse volksmuziekgroepen en de omroep. Het was behulpzaam bij de totstandkoming van buitenlandse contacten met de omroep en de uitwisseling van volksmuziekprogramma's. Het verleende medewerking bij het bepalen van het beleid van het „Sound/Film Archives and Radio/Television Committee” van de International Folk Music Council, hetgeen onder meer resulteerde in een jaarlijks internationaal volksmuziekrostrum.

Er werden 136 zegslieden bezocht en 228 liederen en liedfragmenten opgenomen, voornamelijk in het oostelijk deel van Noordbrabant en het midden van Limburg. Uit 21 liedcahiers werden teksten overgenomen. Het aantal in Nederland te bezoeken adressen daalde van 218 tot 177. Met het transcriberen van de opnamen werd goede voortgang gemaakt. Er werd een aanvang gemaakt met de onderverdeling van de groepen niet-verhalende liederen.

Het klankbandmateriaal van midwinterhoornblazers werd aangevuld met tijdens een concours te Lattrop gemaakte opnamen.

In samenwerking met de N.O.S. werden gegevens verzameld over het gebruik van de rommelpot.

Als gevolg van de via de N.O.S. tot stand gekomen contacten met Nederlandse volksmuziekgroepen werd overleg gepleegd met in de regio werkende verzamelaars. Een eerste resultaat is de samenwerking met de heer H. Franken te Bergeijk, die ruim 700 liederen noteerde, waaronder enkele tientallen liedtypen en ruim honderd liedvarianten die ons niet bekend waren.

Er werden 167 schriftelijke en telefonische verzoeken om inlichtingen beantwoord en 324 bijdragen en mededelingen aan het handschriftenarchief toegevoegd.

Het Volksliedarchief ontving 94 bezoekers, waaronder een groep van 16 studenten van de opleiding Schoolmuziek van het Conservatorium van de Vereniging „Het Amsterdams Muzieklyceum”.

Financiën

Voor het financiële beheer verwijzen wij naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

A. M. E. DRAAK, *voorzitter*

J. J. VOSKUIL, *secretaris*